

Coronakrisen stresstestar den svenska förvaltningsmodellen

Forskningsrapport 1/2020

2020-03-25

New Context AB

New Context AB

Den 18 mars skickade jag nedanstående artikel till DN Debatt. Redans samma dag svarade redaktören Nils Öhman att man inte tänkte publicera inlägget. Nu vet jag att an i genomsnitt har 38 inkommande förslag till inlägg varje dag så det är kanske naturligt att man prioriterar partiledare och statsråd. Här är i alla fall min artikel som kom att få 1500 nerladdningar på LinkedIn och okänt antal på Facebook.

Dag efter dag ser vi svenska politiker och myndighetsföreträdare i TV-rutan lägga ut texten om coronaviruset. Jag slås av att statsministern och socialministern sällan har något meningsfullt att säga. De uttrycker förhoppningar om att vi skall vara tåliga, tänka långsiktigt och ta hand om varandra. Det är fraser som vi normalt förknippar med vår opolitiska kung.

Å andra sidan framträder statsepidemiologen varje dag och säger vad som gäller. Ena dagen skall viruset fångas in genom smittspårning och nästa dag kommer majoriteten av oss att få smittan men man skall "platta till kurvan". Vem har gett statsepidemiologen sådan makt och inför vem är han ansvarig?

Vem är det som bestämmer om grundskolan skall stängas? När det gällde folksamlingarnas maximala storlek var det regeringen som beslutade men först efter att Folkhälsomyndigheten lämnat ett råd. Naturligtvis gör alla dessa personer sina jobb men för omvärlden kan det verka lite underligt.

En stor kinesisk dagstidning skriver att Sverige måste kritiseras för att man gett upp kampen mot viruset och utsätter hela Europa och därmed hela världen för en risk. Vi skrattar åt den komiska kinesiska argumentet som låter som tjuven som ropade "Ta fast tjuven". I själva verket tror jag omvärlden har svårt att förstå att i Sverige är det myndigheter som bestämmer handlingslinjen och regeringen som är ett transportkompani.

Så här har det varit sedan Axel Oxenstiernas dagar och det märkliga är att inget land har tagit intryck av vårt system (om man nu undantar Finland som ärvt det). Som i en del andra fall har vi blivit itutade att detta är den överlägsna förvaltningsformen. Det var lika självklart för min gymnasielärare att framhålla denna förvaltningsmodell, som det för min folkskollärare att säga att protestanter har rätt och katoliker fel. Frågan kvarstår - varför har inget land följt vår modell?

Vi spelar nu ett högt spel genom att låta statsepidemiologen bestämma vår handlingslinje. Ett problem han har är att han inte kan bestämma om grundskolan skall stängas för då måste Skolverket hantera frågan och de måste lyssna på Socialstyrelsen som är rädda för att sjukvårdspersonal måste stanna hemma när barnen är hemma. Socialministern är överspelad.

Jag minns ett samtal jag hade med en tidigare minister, folkhälsominister Maria Larsson, som beklagade sig över att hennes kollegor i andra länder knappt ville prata med henne eftersom hälsovårdsministrar normalt var framstående läkare.

Problemet är att ingen har motiv att ändra på ordningen. Politikerna är nöjda med att hänvisa till myndigheter och myndigheterna vill förstås bevara sin unika makt. Ingen av dem kommer att ta initiativ till att ompröva vår förvaltningsmodell. De kommer att säga att "den tjänat oss väl". Det leder till att ingen är ansvarig i Sverige för om något går fel.

I de flesta andra länderna tar någon ett ansvar för om något gått snett. Rasar en stor bro avgår kommunikationsministern. I Sverige har det vuxit fram en kultur att ingen är ansvarig. Inträffar den stora olyckan säger vi att det inte är läge att peka finger åt någon, utan att vi gemensamt skall lösa problemet. Det var nog inte Axel Oxenstiernas tanke men kanske är det orsaken till vår benägenhet att inte utkräva ansvar.

Bengt Johansson

f.d. CSR-ambassadör